

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: ОСОБЛИВОСТІ ДОКТРИНАЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ ТА ПОШУКУ НОРМАТИВНОЇ МОДЕЛІ ЗАКРІПЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Коломоєць Тетяна Олександрівна

*доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету, Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

Імплементация європейських правових стандартів у право публічної служби України з необхідністю передбачає охоплення відповідним процесом і засадничих положень, роль яких традиційно відіграють принципи. З огляду на важливість питання, його дослідженню приділялася увага вчених-представників різних галузевих напрямків правової науки у різні історичні періоди, про що свідчать численні праці О. Петришина, Ю. Битяка, Л. Біли-Гіунової, В. Колпакова, О. Батанова, С. Федчишина, Л. Корнути, А. Берлача, О. Проневича та ін., із різноваріативними моделями «глибини» та «спеціалізації» відповідного наукового пошуку. Аналізуючи наявні тематичні роботи, можна з впевненістю стверджувати, що, не зважаючи на все їх розмаїття, розуміння принципів публічної служби у них є уніфікованим, як засадничих положень для існування публічної служби в цілому у всьому її видовому та модельному розмаїтті. Від акценту уваги на розуміння принципів, виокремлення їх ознак та пропозиції їх переліку (наприклад, роботи О. Миколенка, Д. Приймаченка, Ю. Георгієвського, Д. Лученка та ін.) й аж до деталізованого аналізу ресурсу кожного із них у різних варіаціях – від одного-декількох й аж до аналізу кожного із нормативно-закріпленого переліку (наприклад, роботи Б. Коваленко, О. Музи, Н. Литвин, К. Чеченко, Ю. Лезези та ін.) – такою є «палітра» наукового фахового пошуку тематичного спрямування. Нормативно-правове закріплення відповідних засадничих положень публічної служби в Україні також відрізняється своєю специфікою – від фіксації переліку принципів, із узагальненою за змістом нормою-дефініцією кожного із них у «базових» законодавчих актах (наприклад, ст. 4 Закону України «Про державну службу», ст. 4 Закону України від 02 травня 2023 року «Про службу в органах місцевого самоврядування») або ж лише із фіксацією їх переліку (ст. 4 Закону України 07 червня 2001 року «Про службу в органах місцевого

самоврядування»), законодавчої регламентації засад реалізації принципу в цілому, із уточненням щодо деталізації особливостей регламентації для сфери публічної служби на підзаконному рівні (наприклад, Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні») й аж до деталізованої регламентації особливостей регламентації кожного із принципів на підзаконному рівні нормотворчості (наприклад, постанова КМУ від 01 квітня 2026 року № 425 «Про встановлення вимог щодо рівня володіння англійською мовою особами, які претендують на зайняття окремих посад»), що й обумовлює особливості формування нормативної моделі публічної служби в цілому, в т.ч. й щодо її принципів.

Євроінтеграційний вектор державотворчих та правотворчих процесів в Україні, в т.ч. й стосовно сфери публічної служби, в аспекті імплементації європейських правових стандартів, актуалізує концентрацію акценту доктринального пошуку та нормотворчої діяльності на унормуванні на підставі новітнього наукового базису (принцип науковості) засад публічної служби, які були б релевантними європейським правовим стандартам публічної служби, водночас враховували національні особливості та запити реального часу. І це обумовлює різномасштабність відповідних активностей – від уваги до системи принципів публічної служби в цілому, так і кожного окремого принципу, серед яких своє чільне місце посідає принцип безбар'єрності, роль і значення якого істотно актуалізувалися у зв'язку із впровадженням в Україні правового режиму воєнного стану у зв'язку із збройною зовнішньою агресією. Істотна модифікація «картини кадрового ресурсу публічної служби у деталізованому її розрізі» [1] появу нових його «складових» (ветерани, внутрішньо переміщені особи тощо) за рахунок модифікації вже існуючих її складових (молодь, особи з інвалідністю тощо), а також появи «новаційних» складових (ветерани і ветерани, внутрішньо переміщені особи тощо), істотно актуалізували питання доступності (відсутності бар'єрів, безбар'єрності) публічної служби для всіх цих осіб, всього людського ресурсу у його різноманітті. Акцент уваги, із зміщенням його, від «рівного доступу», «недискримінації» (вітчизняний варіант) до «безбар'єрності» (європейський аналог), актуалізував порівняльно-правовий науковий аналіз відповідних засадних положень публічної служби, із моделюванням та практичним втіленням нормопроектних пропозицій. Безбар'єрність як синонім доступності публічної служби у новітній вітчизняній правовій науці розглядається як відсутність (у розумінні усунення) бар'єрів для доступу особи до публічної служби, для проходження та припинення її, при цьому «бар'єри» розглядаються саме у широкому їх розумінні, як ті, які пов'язані із будь-якими проявами дискримінацією (за вже

унормованими ознаками), так і ті, які відповідного зв'язку із унормованими ознаками не передбачають (наприклад, роботи С. Федчишина, Н. Верлос), що й відрізняється від традиційного (переважно до другої декади ХХІ ст.) доктринального підходу щодо розуміння відповідного «базового» засадничого положення публічної служби. Відповідний доктринальний акцент уваги вітчизняних вчених-правників цілком корелює із унормованим визначенням безбар'єрності в актах ЄС, що й підтверджує вплив правової науки на нормотворчу та правозастосовну діяльність. Прийняття цілої низки підзаконних тематичних нормативно-правових актів (наприклад, розпорядження КМУ від 14 квітня 2021 р. № 366 «Про затвердження Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» (в редакції розпорядження КМУ від 25 березня 2025 р. № 294-р), наказ НАДС від 31 березня 2023 р. № 51-23 «Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування безбар'єрності на робочому місці в державних органах» тощо) цілком можна розглядати як результат імплементації європейських правових стандартів (зокрема, Директива Ради ЄС 2000/78/ЕС від 27 листопада 2000 р. «Про встановлення загальних рамок для рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності», Директива ЄС 2016/ 2102 від 26 жовтня 2016 р. «Про доступність вебсайтів та мобільних застосунків органів державної влади», Директива ЄС 2019/ 882 від 17 квітня 2019 р. «Про вимоги доступності продуктів і послуг, або європейський акт про доступність», Директива ЄС 2018/ 1972 від 11 грудня 2018 р. «Про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій, який регулює комунікаційні мережі і послуги у рамках Єдиного цифрового ринку», Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (2000) 6 від 24 лютого 2000 р. «Про статус публічних службовців в Європі» тощо). А в аспекті врахування результатів нормотворчості та правозастосовної діяльності щодо засад інституційного, інфраструктурного та іншого забезпечення впровадження безбар'єрності публічної служби (координація співпраці НАДС із Радою безбар'єрності, Радником – уповноваженим Президента України з питань безбар'єрності, затвердження Методології проведення опитування та опрацювання його результатів та орієнтовного переліку запитань опитування щодо визначення стану безбар'єрності на робочому місці публічних службовців, впровадження циклу онлайн-курсів на національній платформі «Дія. Освіта» під назвою «Держава без бар'єрів», Типової освітньої програми з підвищення кваліфікації державних службовців, що зорієнтована на формування компетентностей із забезпечення безбар'єрного простору публічної служби, із одночасним визначенням у щорічних планах державних службовців відповідних показників

діяльності, із їх вимірюваністю та можливим щорічним оцінюванням, тощо), все це дозволяє стверджувати, що така імплементація європейських правових стандартів є системною, а отже вона розрахована на тривалу дію та перспективну результативність. Впровадження відповідного засадничого положення дозволяє погодитися, що «безбар'єрність на публічній службі – це умови, в яких кожен і кожна, хто прийшов на публічну службу, не лише розуміють необхідність надавати найкращих послуг людям, а й усередині публічної служби відчують взаємну повагу, підтримку й мають ті умови, які дають змогу будь-якій людині працювати в колективі та вільно користуватися простором» [2]. З огляду на те, що суттєво модифікувалися доктринальні тематичні положення, які фактично сформували новітнє наукове підґрунтя для новітньої вітчизняної нормотворчості у сфері публічної служби стосовно закріплення її засадничих положень, в наявності результати підзаконної нормативно-правової регламентації врахування такого підґрунтя, із імплементацією європейських правових стандартів щодо відповідного засадничого положення, цілком логічною є законодавча регламентація (внесення змін) відповідного положення й закріплення безбар'єрності саме як принципу публічної служби як на рівні положень «базових» законодавчих актів про публічну службу у всьому розмаїтті її видових проявів, так і уніфікації положень всіх актів законодавства про публічну службу, із забезпеченням формування єдності практики їх застосування.

Література:

1. Публічний звіт Голови НАДС про підсумки діяльності у 2025 році. URL: <https://nads.gov.ua/plani-ta-zviti/publichniij-zvit-golovi> (Дата доступу: 17.04.2026).
2. Впроваджуйте безбар'єрність на практиці: новий освітній серіал для публічних службовців. URL: <https://nads.gov.ua/news/vprovadzhuite-bezbariarnist-na-praktytsi-novyi-osvitnii-serial-dlia-publichnykh-sluzhbovtsiv> (Дата звернення: 17.04.2026).